

etiam credam plus affectus habuisse apud Principes ac Magnates, & plus nacta esse præmij, quàm ullæ nostræ ætate Symphoniz, Ideoq; à diuino illo spiritu prouisum, ut illi potissimū Modi primū in Ecclesia instituti fuerint, idq; ita habere ipsa re experietur Lector, simulatq; me Præcone, ceperit Modos diligētius tractare, ac secum aliquoties sancte ac pie submurmurare quippiam uel ex Sacris, uel ex Sanctorum Patrum hymnis, quæ admodū Poëtæ sua carmina cōsueuerunt: & ueteres Ecclesiastici suos Psalmos: Quod quidem omni tēpore fieri potest, cum alterum, nempe pluribus canere uocibus, non ita sanè cōtingere possit. Quoties enim reperias, scire uelim, treis aut duos saltem, qui tecum plureis intonēt uoces: expertus id loquor, semper in his aliqd hiat, semper aliquid uel tædij uel molestiæ adest. Qui eruditi ea in re sunt, rogari uolunt, qui uero ignorat, subtristis, alijs carentibus assidet, aut quia uellet se quoq; posse accinere, aut quia pudet, qd id ipsum non didicerit, aut quia cōtemnit, quod uel non intelligit, uel non assequitur, Qui aliquid in ea re profecerunt, nec tamen certi sunt, quorum magna est natio, identidem canendo errant, unde ingens peritis tædium nascitur. Adeo rarum est uel tres hac in re simul cōuenire posse. Accedit adhæc quod raro uoces habeant aptas, etiam qui cantum benenorunt. Quotus enim quisq; est qui Basin, aliarum uocum fundamentum, recte, & uerius postulat dignitas, intonare queat? Nullus enim est qui non malit eam canere, etiam qui screant magis quàm tonent. Supremam uocem pueri maxime canere possunt, si non ijdem frequenter ignari cantus essent. In Alitōnante, quam appellant, uoce, plærunque etiam humana uox claudicat, quippe quæ nescio quid sui iuris obtineat. Tenorem quosdam pudet canere, utpote uocem nimis uulgatam, quosdam piget, ut qui in alijs audiri malint, adeo etiam hac in re non deest Ambitionis uitium, uulgo Cantorum morositas uocatur, quæ tanto maior apud quosdam est, quanto sunt indoctiores. Sunt autem plærunque non modo indocti, sed, quod id uitium sequi solet, arrogantes quoq; Bonos ubiq; exceptos uolo. Ob has igitur, ac antea dictas causas ego eximios Phonascos ne utiq; Symphoneticos postposuero: sed neq; Ecclesiasticum cantum, arte uera, ac Modis naturæ

libus constantem cedere puto oportere multarum uocum garritui. Vtrumque in honore atque sua, qua apud ueteres uigere, & hodie sunt, autoritate ac estimatione permanere uelim.

De inueniendis

De inueniendis Tenoribus ad Phos

nascos admonitio, Caput XXXIX.
& ultimum.

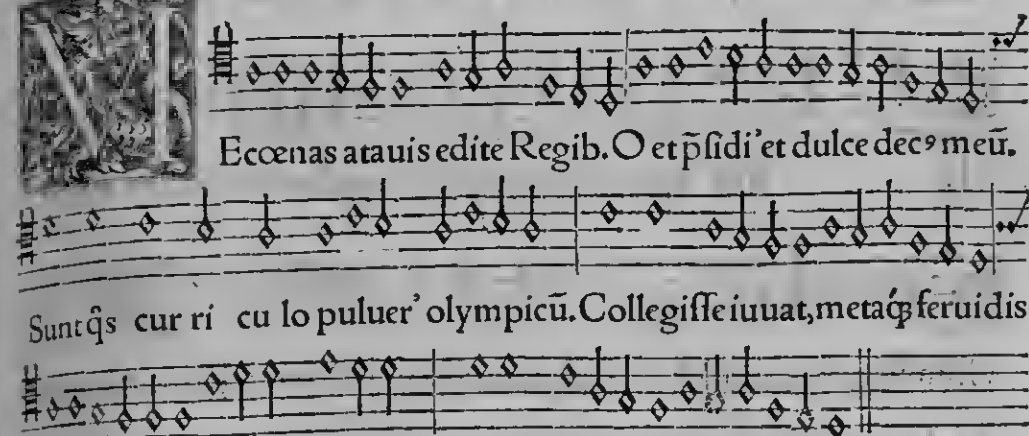
EXtremum hunc Arethusa mihi concede laborem. Libet nunc Virgiliano carmine bene ominari quod utile opere pretium in calce huius libri institui. Nempe ut admonerem Lectorem rei, tametsi non admodum magnæ, huic tamen negotio aptissimæ, postea q; nunc omnium Modorum naturam hoc libro didicerit, dignetur saltem tētare, si ipse ad aliquam horum formam alicuius carminis Harmoniam, siue, ut uulgo uocant, Tenorem quempiam inuenire queat, qui auribus dulciter, uerbis apte iūctis insonet, menti q; insideat, ac in audientis animo aculeos relinquat, in quo naturæ uis expressa uideatur, Deniq; in quæ animus hominis aliquando, uelut ē somno experrectus prorumpat, quemadmodum proximo capite diximus. Id etsi ego, ut nullo tali ingenij dono præditus, facere nequeo, non desinam tamen alios, ut id conentur, hortari. Erit fortassis aliquando, cui id doni, Dei munere, ut antea multis, dabitur. Quamquam id conatos nostræ ætate quosdam uideo, sed infelicitè sanè, Quando Modorum naturam prorsus ignorabant, ac sola freti ipsius usus licentia, quicquid in mentē uenerat absq; omni iudicio proferebant. Loquor de his qui hac tempestate in Horatij odas dedere quatuor uocum carmina, In quibus præter concentum nullum admodum eximij ingenij uideas uestigium. Ego Tenorem requiro, quem unus uel solus secum personet, uel alijs accinet, uel quem multi simul, sed unum intonent, quemadmodum in Choro sacri Hymni ac Psalmi adsolent. Præterea eum requiro, qui breuib; longisque syllabis sua det tempora, quod in Choro hodie mirum cur non obseruetur, olim, ut puto, non neglectum, unde adhuc putato esse, ut nonnunquam uni longæ syllabæ plures datæ fuerint notulæ, quamquam posteri hoc ita dein de neglexerunt, ut breuib; pariter ac longis promiscue plureis dederint notulas. Multi anni lapsi sunt cum Iuuenis in Horatij Odas nescio quas finxeram Harmonias, eas postea per Germaniam oppresso meo nomine diuulgarunt quidam, quod non dolui, Id dolui, qd, quas in priuata quædam feceram carmina, eas illi καθολικώς applicare conati sint omnibus, cum id nullo fieri modo possit, nisi magno doctorum hominum risu, maxime uero fieri non potest in diuersis generibus, & ne in uno quidem genere, si sensus nō sint in tra easdē periodos. Rogatus dein de sepiuscule, ut eam rem aliq; pacto studiosis indicarē, qd nunc haud grauatim facere decreui, sed obiter, sed modestè, ne Lectorē diutius q̄par est teneā, Quæ tamē scire uolo, me id haud quaq; absq; exēplo facere ne quis

ne quis fortasse leuius negocium existimet, quàm ut tam graui tractationi conueniat. Franchinus sanè libro quarto de Harmonia Musicorum instrumentorum Capite decimo in Saphico id tentauit, Tenorem Dorio, Basin Hypodorio complexus, quàm feliciter autem id processerit penes Lectorem iudicium esto. Nos non binas uoces, sed singulas instituimus, ad quod negocium quis luculentior author fuerit Horatio? Ignoscent hic mihi, qui eius authoris leuitatem parum fortassis ecclesiasticis cantibus conuenire cõtendant, Cum sanè uideant priscos Ecclesiæ proceres nequaquam horruisse Hymnos ad eiusdem Poëtæ Carminum formam publicè instituere, ac mutatis tantum uerbis, choro prescribere, facile igitur mihi dabitur uenia, si ad eiusdem carmina, quæ & magis nota sunt, & facilius Lectorem ad id, quod uolumus, perducere queunt, nostra applicemus, & sacris prophana inseruire cogamus. Studiosæ igitur iuuentuti gratificari cupiens, & ut pariter uulgo Poëtis ac Cantoribus acquiescam, ad treis uulgatissimos Modos, Dorium, Phrygium ac Ionicum formulas quasdam exhibebo, secundum radices trium diatessaron specierum Re, mi, et Ut, quæ admodum hodie sunt in usu apud Ludionum uulgas, potiusquæ à Dorio, ut omnium Modorum Principe, quàm ab Ionico cepimus, Est enim Dorius in primis grauis Modus & exordijs aptissimus. Primæ igitur Odes simplicissimam narrationem inter Dac dadiecto supernè Tono, ut Modorum habet licentia, decurrentem instituimus. In hoc tamen antea Lectorem admonitum uolumus, ne sex propositis eius Odes uersibus, omneis ad eam formam prorsus quadrare putet, sed pro materia uariandos esse secundum cantantis ingenium, immobili manente diatessaron systemate, in quo Modi natura consistit. Scio & Franchinum & nostra ætate Cantores ad syllabarum differentias ostendendas Breuibibus ac Semibreuibibus usos notulis, de quibus sequenti libro copiosius tractabimus, Nobis placuit semibreuium ac Minimarum usus, Propemodum enim hic nulla est Mensura (Tantum uocant) obseruantia. Quippe prisci illi, ut affectus exprimerent, magis Harmonias uerbis aptabant, quam aut Mensuræ aut numeris uerba, quanquam omni carmini sua quædam est Mensura, sed non prorsus ut nunc exigunt Musici. Sunt & notulæ affectuum, quas Lectoris iudicio examinandas relinquimus. Est & ubi hic Poëta, authore Quintiliano, insurgat, pro qua re uni syllabæ plureis dedimus notulas, ne eas quidem ad Mensuram, sed ad affectum positas, ut exempla declarabunt.

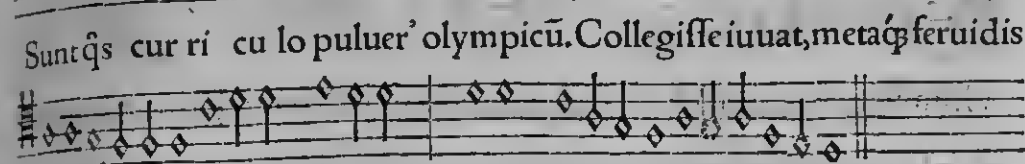
De finitis

De finitis in Re cantionibus

Harmonia in I. Horatij oden ad Dorium.

Eccenas atauis edite Regib. O et p̄sidi' et dulce decus meū.

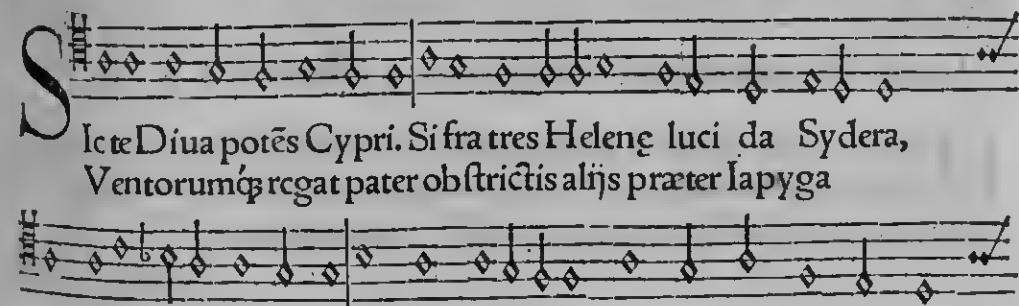
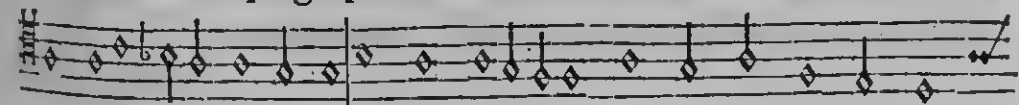

Sunt q̄s curri cu lo puluer' olympicū. Collegisse iuuat, metac̄q̄ feruidis

Euitata rotis, palmaq̄ nobilis Terrarū Dñs euehit ad Deos.

Ad hunc igitur Modum & aliæ huius generis odæ decantari possunt. In tertia uero ode uariatio contingit breuiore carmine in hoc genere. Quando autem ea ode supra modum docta est, utpote ad amicissimū uirum, nempe Virgilium scripta, Totā Apostrophē, ad nauim factam adpingemus. In nono autem deinde uersu, ubi de hominum audaciā digressionem incipit, festiuissime insurgit, Eam rem Semiditono Dorij Systemati adiecto, quod ipsi adeo Dorio, Hypodorio, Æolioq̄ Modis peculiare esse hoc libro sæpe ostendimus, indicare uoluimus.

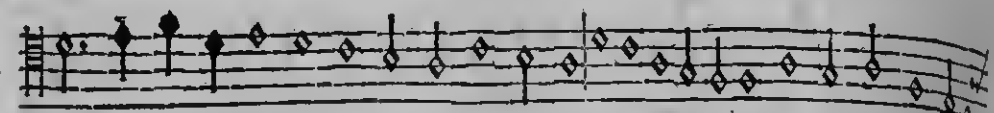
Harmonia in III Horatij oden ad eundem Modum.

Ic te Diua potēs Cypri. Si fra tres Helenę luci da Sydera,
Ventorumq̄ regat pater obstrictis alijs præter IapygaNauis quæ tibi creditur Debes Virgiliū si nibus at ti cis.
Q Reddas in

Do decachordi

Reddas incolumē p̄cor Et serues ani mæ di mi dium mæ.

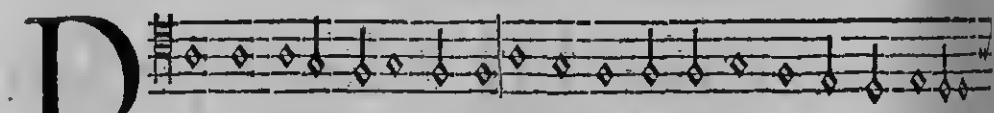
Il liro buretas triplex Circa pect̄ erat, q̄ fragilem truci

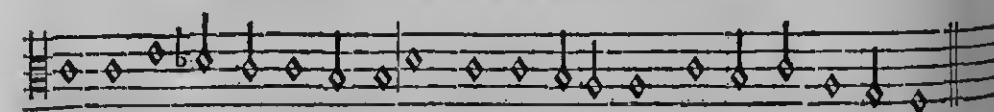
Cōmisit pelago ratē Prim⁹, nec timuit p̄cipit̄ Africū Decertāt Aglonib⁹.

Nunc eiusdem generis *Ἀμοιβαιῶν*, quod per omneis uersus æqualiter cōni potest, adducamus, ut planius ac facilius Lectorem, in generalis formæ usum perducere possimus. Cæterum quo pacto uariandum partim ex præcedenti ode, partim ex sequentibus discet.

Ode IX. Libri tertij ad Dorium Modum.

Donec gratus eram tibi, Nec quisq̄ potior brachia candida

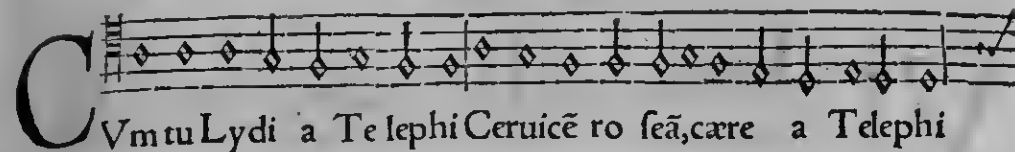
Cerui ciu uenis dabat Persarum uigu i Rege be a ti or

Hic iube nunc puellam ad eundem Modum suam aptare uocem, & mire delectatio nascetur. Sed plus iucunditatis adferet, si quis uenisse pro materia mutet Harmoniam, quod & hac uideri potest Ode.

Ode

Liber II.

Ode XIII. Libri I. ad eundem Dorium.

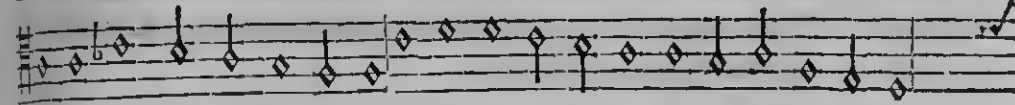
Cum tu Lydi a Te lephi Ceruicē ro seā, care a Telephi

Laudas brachia, uæ meū Feruēs diffici li bi le tumet iecur.

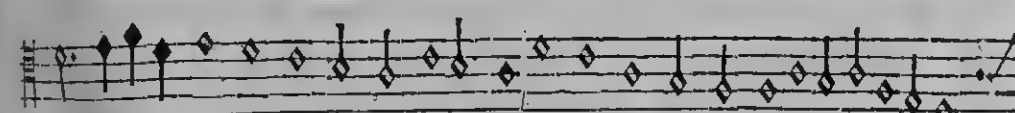

Tūc nec mēs mihi nec color Certa se de manet, humor & in genas

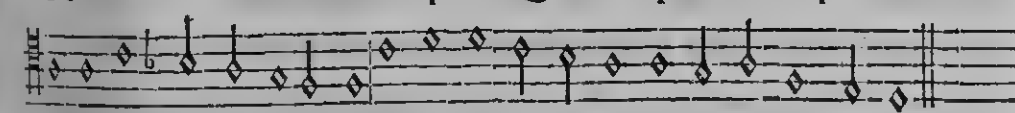

Furtim la bi tur arguens Q̄ lētis pe ni tus ma ce reri gni bus.

Et fine huius Odes planē diuina, in re ludicra, sedet sententia. Ex Eury Epide ubi de Iphigenia in Aulide. Cæterum Poëta hic insurgit.

Fe lices ter & amplius Quos irrupta tenet copula nec malis

Diuisus querimoni is Suprema ci ti us soluet a mor di e

Sed satis nunc est Glyconici Asclepiadeiq̄ generis in Dorio, dabimus Sin eodem Modo Oden nonam primi libri, in qua initio generalem formam præponamus. Deinde ut pro re ac materia uariare eam decebit, subiungemus. Ea Ode uersu primo Iambum habet loco primo, in alijs rarissime. Cæterū Horatius nullo alio genere plureis lusi Odas ita delectatus hac forma, suspicionem dedit multis, ut existiment ab eo inuentū hoc Car-

Q 2 men;

men. Effert autē hic Modus oppidō libēter semiditono super diapason, qd in Cantilenis Celticæ linguæ frequēs est, Id hic etiam imitati sumus.

Ode I X. Libri I. ad eun

dem Modum.

Vides ut alta stet niue cādidū Soracte, nec iā sustineāt onus

Syluæ la borantes, gelu q̄ Flu mi na consti terint a cu to.

At q̄ hæc quidem generalis est huius generis formula. Cæterū uariā da est, quoties uel exclamat insurgitq̄ Poëta, uel ubi sententia nondū finita est. De Priore modo sit hoc exemplum ex 19. ode lib. 2. Carminum, & 27. libro I. ac multis alijs etiam locis.

Bacch' in remotis carmina rupib. Vidi docētē, credite po ste ri,
Na tis in usum læticiæ scy phis Pugnare Thrac' est, Tollite barbarū

Nymphasq̄ di scen tes, & au res Ca pri pedū Satyror' acutas.
Morem, uerecun dum q̄ Bacchum Sanguineis prohibete guttis.

At ubi sentētia Tetrastrophe non impletur, ibi alia cautione opus est. Acius cum multa sint exempla, Duo, nempe ex ode 15, lib. 2. Et ode 2. li bro 3. Carminum, adponemus, ex quibus reliqua in uentu sunt facilima.

Iam pauc' ara tro iu ge ra re gi æ Moles relinquēt. Vndiq̄ lati us
Est & fideli tuta silentio Merces, uetabo: qui Cereris sacrum

Extenta

Ex ten ta ui sentur Lucrino Stagnalacu, platanusq̄ coelebs
Vulgarit arcanæ, sub ijsdem Sit trabibus fragilem q̄ mecum

Eu in cet Vlmos. Tū ui o la ri a, Myrtusq̄, & oīs co pi a narium
Soluat Phaselū. Sæpe Diespiter Neglectus in cest' addidit integrum.

Spargēt o li ue tis o do rē Ferti libus Dño pri o ri
Raro ante ced entem scelestum Deferuit pede pœna claudō.

Adiciamus ex Epodon aliquot Iambica, quādo etiam Ecclesiasticos
hoc genere delectatos uidemus. Verū quod ea carmina pedes uariāt,
idem in notulis quoq̄ obseruandū esse censemus. Ea sunt huius modi.

Iambici uersus ad Dorium.

IBis Liburnis in ter al ta na ui um Ami ce propugnacula,

Pa ra tus omne Cæsaris pe ri culū Sub i re Meccenas tu o.

Quid nos? qbus te uita sit su per sti te Iucunda, Si contra grauis.

Verū me ius si per sequemur otium Nō dulce, ni tecum simul?

Q 3 Atq̄ ita

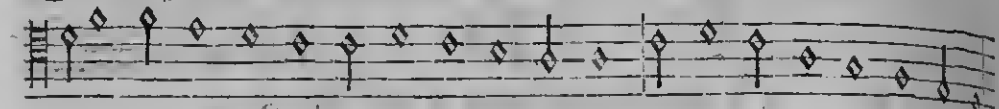
A Tq̃ita per indignationem quoque interrogatio locum habet ut hic
ulrimus uersus erat. Sed aliud exemplū ad eundē Modum sic habet.

Quid immerēte is ho spi tes uexas canis? Ignauus aduersum lupos.

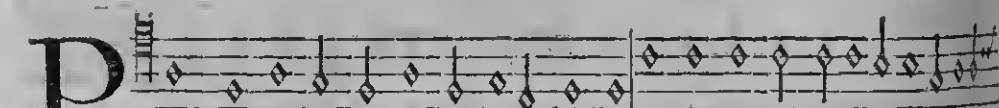
Quin huc ina neis, si potes, uertis minas? Et meremorsurū pe tis? &c.

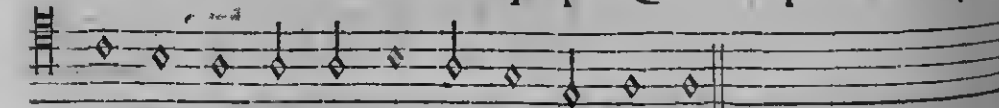
Cauē, ca uē. Nāq̃ in malos a sperrimus Pa ra ta tol lo cor nu a.

E Rat satis nugarum in hoc Modo, sed libuit Phalecij Carminis forma
lam adiungere, Quando Aurelius Prudentius Hymnū post Cibum
in hoc genere elegantissimum iuxta ac Christianissimum posteris reli
quit. Quem quia Tristrophon instituit, commodē nos trium uersū Har
moniam proponemus, de quibus quā cui proponas pro aurium iudi
cio nihil referet. Est autem duorum Modorum Dorij Hypodorijq̃, &c. si
quidem uoles, Æolij Hypoæolijq̃ diapente cum Tono infernē adnexo,
quod & in sequentibus apparebit exemplis.

Phalecij carminis Harmonia.

P Astis uiſce ribus ci boq̃ ſūpto Quē lex corporis ībecilla pascit

Laudem lingua De o Pa tri re pen dat.

Ita hæc Martialis.

Vitam quæ faciunt beatiorē

Iucundissime Martialis hæc sunt,

Res non parta labore, sed relicta

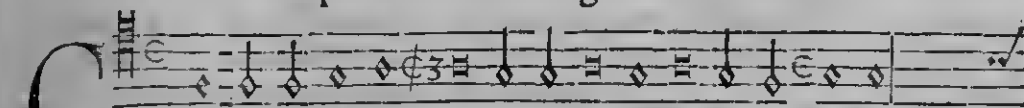
& reliqua.

Porro

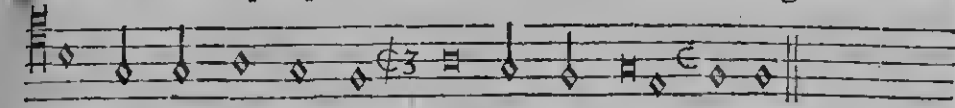
Porro Robertus Gaguinus haud ita multo ante hanc ætatem Vir non
mediocris famæ, Qui & Francicarum historiarum conditor dictus,
Elegiaci carminis Harmoniam in eadem Modorum dictorum diapente
composuisse dicitur, plenam fletu et lachrymis, ac proinde Elegis oppidō
aptam. Incidit autem in eius medio Diminutio mensuræ quā Triplam
uulgus appellat, nos Trochaicam rationē, de qua copiosius libro sequen
te. Ex Boethio autem sit hoc exemplum.

Elegiaci carminis Harmonia

per Robertum Gaguinum:

Armina qui quondā studi o floren te per e gi

Fle bi lis heu mæſtos co gor in i re Modos

Hec planē audiuius fletum mirabili ingenio expressum. Verū quia
Huiusmodi Carmē etiam alijs rebus adhiberi solet, subnectendā alie
ram censuimus, concitatiores quidem illam, sed non minus ubiq̃ accom
modam. Sit autem ex Nasone hoc exemplum.

Forma bonū fragil' est, quantūq̃ accedit ad annos

Fit minor, & spaci o car pitur il la su o.

Non semp ui o lā, Nec semp li li a florent,

Et ri get amiſſa spina re li cta ro ſa

Q 4 Pentame

Pentametrum in Elcgiaeo ob tot breuicis ad finem syllabas minus gra-
tum auribus accedit, nisi dissyllaba dictio, in quam acutus accentus ca-
dere, Et proinde musica morula deponi queat, claudat uersum. Idque an-
xie apud Ouidium huius generis principem obseruatum uidemus, apud
alios elegorum scriptores usque adeo neglectum, ut dissyllabum uerbum ad
eius finem fugisse uideri possit. In Gaguini hercle forma Ouidianum car-
men dissyllaba ad finem dictionis optime concinitur, alia non item. Itaque non
in pernotanda harmonia penultima in Pentametro syllabæ dedimus lon-
gam notulam, quod nescio suauius quid tinniat quam breuis. Ad huc
ferme Modum & Heroica fingere licet, sed erectiore animo atque elatiore
deò uoce. Caterum ego nullum genus carminis tam difficile modulatu exis-
timo, atque est Heroicum, homini non ad id nato. Ideoque de coætas dare
præceptiones prorsus est difficile. Scriptis uero notis ea de re quicquid præ-
dere musicis rationibus, longe est difficilius. Neque enim notulæ affectuum
pingi possunt, cum possideant tempora inæqualia, Et ratio Trochaica ubi-
que canentem occupat. Difficultas etiam haud parua nascitur ex sententia
non certo loco, ut in plerisque alijs generibus, sed ubi Poëta commodum
fuit, finita. In uniuersum uero hoc præcipi fortassis poterit, Adhibendam
uidelicet summam diligentiam, ut Harmonia sit apta rebus, quod cum in
omni carmine pulchrum est, hic propè necessarium, alioqui uanam sumes
operam, & ante Plaudite Sessor migrabit. Et moesta hic habet locum, laeta
item, iracunda, grauius, & grauius mixtim nonnunquam leuia, ut possit di-
cendorum materia. Ad Dorium autem Modum, quo ego consueui, decan-
tatum Heroicum carmen, miram habet & maiestatem & grauitatem. Me-
mini tamen Hermanum Buschium, insignem nostra ætate Poëtam ad lo-
nicum cantare suam Floram, Carmen erat Heroicum de laudibus indy-
tæ Urbis Agrippinæ, quo intra annos octingentos non puto quicquam condi-
tum elegantius, quod & ipsi literarum Principi D. E R A S M O aliquando
uisum fuit. Et ipse etiam Buschius illud idem carmen, ad eum quem dixi
Modum non minus grauius quam eleganter decantauit coram Vniuersi-
tate Agrippinensi, Anno à Christo nato M. D. VIII. quem ego tunc do-
lescens uiginti annorum magna uoluptate audiui. Rarius Ionico uti soleo,
Hypoionico aliquando, aut Ionico Hypoionicoque commixtis.

De finitis in Mi cationibus.

Hactenus de Re, primæ speciei diatessaron, diapente, ac diapasone radi-
ce, siue finali chorda, exempla, qua potuimus breuitate, exhibuimus.
Quancumque ea omnia cum Æolio plurimum participant, nempe quoties in b
clauis fa

clauis fa adpositum conspiciat Lector, quod propè modum pro docte mo-
dulantis arbitrio mutari potest. Sequitur ut de Mi secundæ speciei Trium
dictarum consonantiarum radice, pauca quedam in medium adducamus.
Sed id uno aut altero exemplo faciendum statuimus, Quod Phrygius Mo-
dus cum suo plagio religiosior est, quam qui ubique adhiberi queat. Primum
itaque exemplum generale formam exhibebit: Alterum uariationem pro ma-
teria demonstrabit. Ecclesiastici sane in Hymnis multa per mi finita cantica
elegantissime instituerunt, partim in Authente, ut Pange lingua. Gaude
uisceribus mater, partim in Plagio: Vt Vrbs beata Hierusalem. Salue festa
dies. A solis ortu cardine. Et generalis quidem forma hæc est.

Harmonia V. generis oda

rum Horatii ad Phrygium.

DI anam tene ræ di cite Virgîes Intosum pueri dicite Cynthiū
Latonamque supremo Dilectā penitus Io ui.

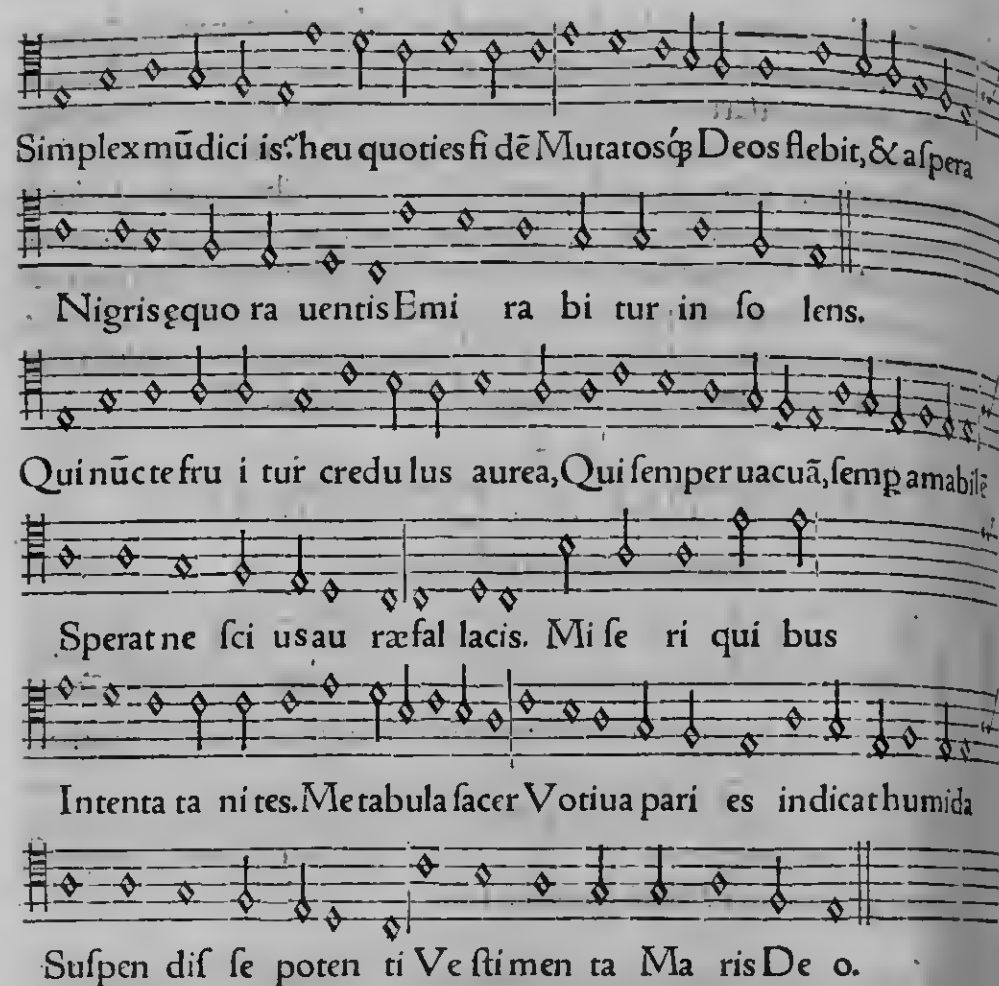
Atque hæc est eius Carminis, ut dixi forma generalis ad Tetrastraphē.
A Verum quod ad eam sententia non perpetuo finitur satis scite fecerim-
us, si totam aliquam oden Lectori continenter sub oculos proponam, ut
deinde suo opte adiutus ingenio, ac artis adminiculo fretus per se ipse dispi-
ciat, quid facto opus sit. Ego illud uero ita feci ac lubens.

Quintæ odes Horatii Harmo

nia ad Phrygium.

Quis multa graciliter Puer in rosa Perfusus liqdis urget odorib.
Grato Pyr rha sub antro: Cui flaua reli gas comam

Simplex

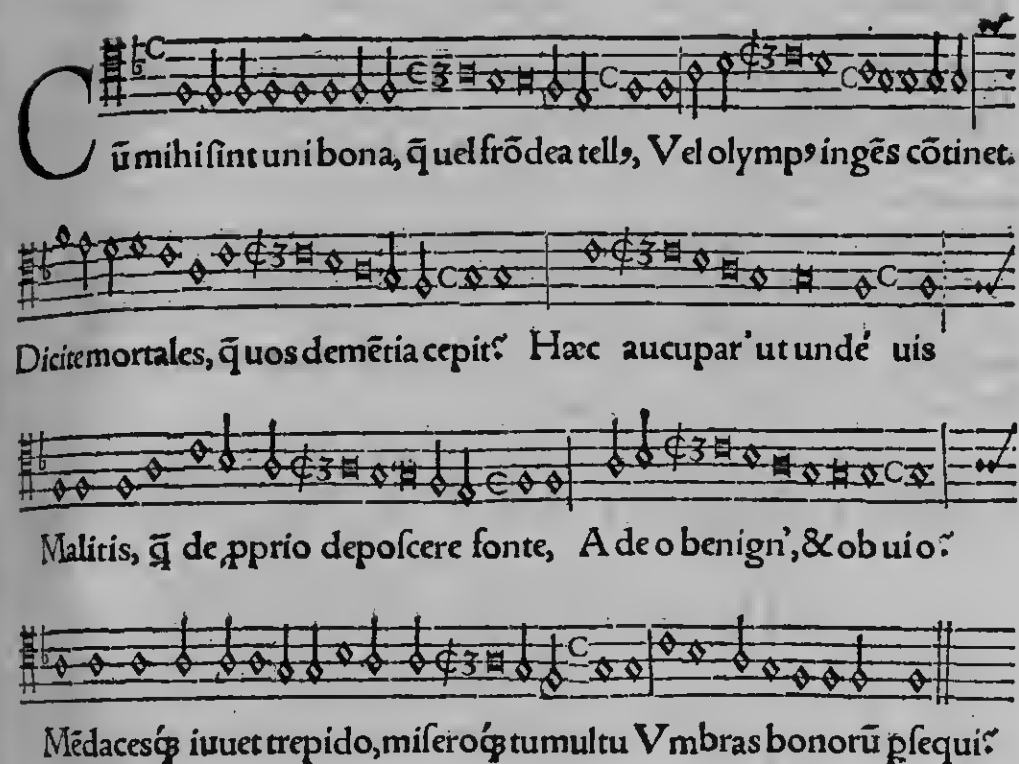

Simplex mūdici is: heu quoties si dē Mutatosq̃ Deos flebit, & aspera
Nigrisquo ra uentis Emi ra bi tur in so lens.
Qui nūctefru i tur credulus aurea, Qui semper uacuā, semp amabile
Sperat ne sci usau ræfal lacis. Mi se ri qui bus
Intenta ta ni tes. Metabula sacer Votiua pari es indicat humida
Suspen dis se poten ti Ve sti men ta Ma ris De o.

De in Vt finitis Cantionibus,

DE duplici Vt, connexo ac disiuncto, quorum alterum est *συνμικτόν* alterum *διεσχυμένον* abūde superiore libro diximus. Nōstra aras aut non discriminat, aut ita discriminat, ut plus connexo utatur, alterum plarunq̃ confundat, Itaq̃ Ludionū ac Cantorum uulgas in hoc ut diximus imitabimur, ac unius Ionici, nō etiam Mixolydij exempla proponemus. Primū dabimus Puero IESV apud Præceptorē nostrum D. E. R. A. S. M. V. M. Roterodamū Humano generi elegātissime concionanti, atq̃ iure in illud merita exprobranti. Deniq̃ de ingratitude eiusdē exostulanti. sed dētaxat exordiū pponemus, reliqua Modi perius facile per se ipse inueniet. Hoc unum Lector sciat, studio nos fecisse, ut clausulas, quas uocāt, huius Modi nōnunq̃ in Re nō in Vt finiuerimus, habet enim nescio quo pacto plusculū gratiæ, etiā si septima incidat, q̃ cantus natura respuere uidet, q̃ pe qui octauā desyderet: sed ea cantatu facilis est, ei qui Modis assueuerit.

Exordij

Exordij in Concione pueri
IESV harmonia ad
Ionicum.

Cū mihi sint uni bona, q̃ uel frōdea tell, Vel olymp⁹ ingēs cōtinet.
Dicite mortales, q̃ uos demētia cepit: Hæc aucupar' ut undē uis
Malitis, q̃ de p̃prio deposcere fonte, A de o benign⁹, & ob uiō.
Mēdacesq̃ iuuēt trepido, miseroq̃ tumultu Vmbras bonorū psequi.

AT hæc quidem simplex est formula, quæ ad Heroicum quoq̃ applicari potest. Meminerit autem Lector quæ huius libri Cap. 20. de Ionico diximus Trochaicis esse aptum. Cuius gratia duas eius generis formulas proponendas duximus. Alterā Trochaicam ad tetraſtrophen Trochaicorum dimetrorum quatuor habens genera Brachycatalecticum, Catalecticum, Acatalecticum, & Hypercatalecticum. Ode est pulcherrima de Beatissima Virgine Maria IESV matre, Cuius nos primos quatuor uersus ponemus. Authorem ferunt Petrum Burum Canonicum Ambianensem.

Virgo

V Ir go uirgi nū lux, Et ta mē pu er pera,
Huc adesto te ca nen ti, Atq; sor didum cor ab lu e

Alterā Trochaicam Iambicamq; duobus alternatim uersibus incedentem. Priore dimetro Trochaico, altero Trimetro Iambico, utroque Catalectico, contra sanē, atq; quidam nostra ætate hæc carmina distinguere conati sunt. Quale est hoc Horatij libro secūdo Carminum ode 18. Cui initio quidem Hypoionicum dabimus, posteaq; uero insurgere ceperit, etiam Ionicum, ut sit duorum Modorum connexio. Hic uero uersus ferē in Vt finiuimus, qui tamen in medio sæpe commode per Re finiri poterant ad canentis arbitrium, ut Modi natura nihilominus uere consistere. Sed iam ipsum Horatium audiamus.

Ode Horatij ad Hypoionicum Ionicumque intonata

Modos.

N On cbur, neq; aureū Mea re nidet in domo lacu nar.

Non trabes Hymetti æ Prēmūtco lumnas ul ti mare ci fas

A fri ca, neq; At ti la I gnotus hæ res Re gi oc cupa ui.

Nec La co nicas mi hi Trahūthonestæ purpu ras di en tes.
At fides,

At fides, & ingeni Benigna uen' est, pauperēq; diues

Ne petit, nihil supra Deos laceſso, nec potente' amicum

Largi o ra fla gi to, Satis be a tus uni cis Sa bi nis.

Truditur di es di e, Nouēq; pergūt in te ri re Lunæ.

Tu secanda marmora, Locas sub ipsū funus & sepulchri

Immemor struis domos, Marisq; Baijs obstrepentis urges.

Sūmo uere li to ra, Parū locuples continente ri pa.

HActenus de duorum Modorum commixtione, Cæterum in diapenæte Ionici, cui mox subnectatur diateſſaron, festiuissimum addemus exemplū, in quo sanē eius *ῥαθυρόν*, ut est apud Lucianum, perspicitur. Ode est lib. 3. duodecima, saltationi simillima, in qua & Poëtarisum mouet, & uehementi Ironia Puellæ amores laudat, ut uideas nihil æquæ uitæ perari posse, Ea sic habet.

R Miserar

M Iſerar' eſt neq' amori dare ludū Neq' dulci mala uino
 lauer' aut ex Ani ma ri me tu enteis patru æ uerbera lingua.

Sed ſatis ſaltationum nunc eſt, Concludat hanc commentationem Sapphici Carminis Harmonia in eorundem Modorum cōmuni diapete, ſupernè tono, infernè ſemitonio minore adiectis ad hanc formam.

Ex prudentio

C HRISTE ſanctorū regimē tuorū, Mollibꝫ nos moderā ſ habenis,
 Leniter frenas, ſa ci li qꝫ ſeptos Lege coērces.

Itaqꝫ abſoluto nunc hoc libro de cantu, ut uulgo appellant, plano, egrediar bonis auibus ad huius ætatis inuērum, nempe ad cantū meſuralē, ut uocāt, ſed religioſe admodum, Nam quid faceres in re noua, ubi authorum ductu deſtitutus ſolum uſum ſpectare cogariſ?

Dodecachordi libri. II finis

Henrichi

Henrichi Loriti Glareani, Patri cij Claronenſis apud Helue

tios, Dodecachordi, Liber III.

Procœmium.

Vperioribus duobus uoluminibus ſatis ſuperqꝫ, ut puto copioſe tractauimus de cantu plano, qui, quod ad notulas attinet, ſimplex ac uniformis eſt. Sequitur ut nunc ſuo ordine de uario etiam cantu, qui multarum ſpecierum eſt, diſſeramus. Scio autem dubitari uehementer etiamnum hac ætate inter eximie doctos uiros, fueritne apud ueteres huiusmodi, quam nūc tradituri ſumus, muſice, cum apud nullum, quod equidem ſciam authorē ueterem quicquam huius cantus inueniatur. Multo minus etiam uideatur quibusdam quatuor pluriū uocum concentus olim in uſu fuiſſe. Nam hoc conſtat, ſi ad lyram canebar Citharædus, unam quidem uocem unus cantabat, ſin multi, et illi unam cantabant, niſi ἀποβᾶν eſſet. At contra uſum eſt alijs, pluriū uocum utiqꝫ aliquem fuiſſe apud ueteres uſum: Quorū enim alioqui attinebat tanta de cōſonantijs præcepta ſcripſiſſe proderet? Athenæus item libro 14. ubi de Pythagoræ Zacynthij Triſpode diſſerit, modulatum illum ita Baſin ait alteramqꝫ uocem ac acutam, ut ſi quis non uſu ſed auditu tantū iudicaſſet, omnino trium Cithara carentium uocem optime diſcretam exiſtimāſſet. Vt cunqꝫ res habet, certe ne gocium eſt hac ſaltem ratione nouum, quod nullos ueterum, quos imitemur, hic habeamus authores, ſed citra unius, ut puto, ſæculi annos non admodum celebres uiros, quorum tamen pauci monimenta alicuius momēti nobis reliquerunt, Vt propē unus Franchinus, uir perpetua memoria digniſſimus hic regnet. Et quanquam ipſe quoſdam, quibus multum tribuit allegat, in noſtram tamen noticiam illi non peruenerunt. Certe noſtra tempeſtate Cantores & uocum moderatores, (quos quidam Symphoniſtas, Nos Symphonetas, Quintilianus Phonafcos, quanqꝫ nō proprius huius generis ut ſuperiore libro diximus, uulguſ compoſitores uocāt) ut quiſqꝫ in hac arte doctiſſimus eſt, ita plerunqꝫ in alijs diſciplinis inſantiſſimus, Id quod contumeliæ cauſa nequaquā à me dictum intelligi uolo. Neqꝫ uero omnia poſſumus omnes, puto enim non nihil eſſe, ſi quis quatuor uoces doctè coniungere ualeat, Sed eò hæc pertinent, ut maniſeſtius

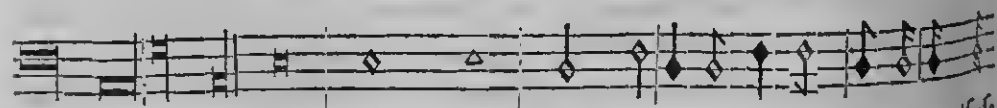
R 2 fiat,

fiat, quam prorsus nemo sit hoc in negotio, cuius opera uti potuerimus, præter unum Franchinū. Aduiuit nos & in hac re insignis nostra tēpēstāte Thcologus, Ioannes Coclaeus, olim in Musicis præceptor noster, uir o-
mni laude dignissimus. Itaque ea dūtaxat, quæ huius sunt cantus in maxi-
mo usu, tractanda desumpsimus, breuissimeq; uelut compendio recen-
senda. Nam si pergam, quas Franchinus refert multorum musicorum opini-
ones, enarrare, res nusquam finem sortietur. Quare magis elaborandū exi-
stimauī, ut rem diffuse traditam, in certos quosdam canones constringerē,
tantum abest ut dilatare nullo Lectoris usu in amplum uelim, quamquam
hoc illo longe facilius factu erat. Danda etiam nouis uerbis uenia, quam
nulli negatam credimus, quotquot unq; res nouas tractare aggressi sunt.
Sed nunc procemij satis est, Rem ipsam bonis auib; ordiamur.

De notarum figuris,

Caput I.

Seprem sunt, quibus frequenter hoc in cantu utimur, notarum figura-
ræ. Maxima, quæ quadrato quidem, sed altera parte longiore corpo-
re pingitur, à dextris uel ascendentem habens caudam uel descende-
tem. Longa, quæ uere quadrato corpore, ac item à dextris uel ascen-
dente uel descendente cauda describitur. Breuis, nota item quadrata, sed
absq; cauda. Semibreuis, quæ forma Rhombi uulgo pingitur, olim trian-
gula secto per diametrum quadrato. Minima, quæ semibreui caudā uel
ascendentem uel descendente apponit. His quinque sunt usi ante dimidi-
atum sæculum: Quidam eas essentielles uocāt, quod duplicem sortitæ sint
diuisionem, nunc per duo, nunc per tria, ut postea declarabimus. His addi-
tæ sunt à posteris duæ. Semiminima, quæ ut minima pingitur, sed uel op-
pleto medio spacio, uel appposito supernè unco. Fusa, quæ pleno pingitur
corpore, ut Semiminima, sed colori unco etiam addit, non colorata bi-
nos adijcit uncōs. In his igitur extremis duabus ex æquo color atq; uncus
dimidium tollunt. Organarij uero, alijsq; plurimi qui instrumentis uti-
tuntur musicis, etiam fusam diuiserunt, ut facerent octauam notarum fi-
guram, quam semifusam uocant quidam, Varietq; pingunt, maxime tamē
altero adiecto unco fusæ. Sed omnia ea persequi non est huius negotij. Ex-
empla hac descriptione perspiciuntur.

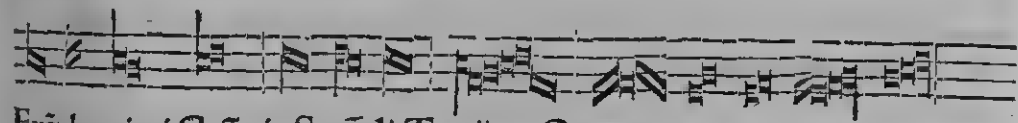

Maxima. Lōga. Breuis. Semibreuis. Mīima. Semiminima. Fusa. Semifusa
De

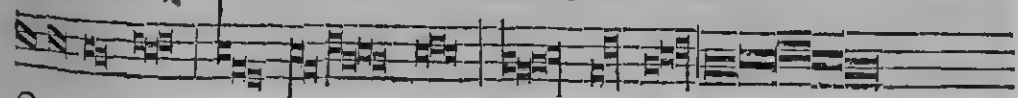
De notarum ligaturis,

Caput II.

VT autem notulæ aptius uerborum syllabis cohærent, aptaren-
turq; inuentæ sunt notarum colligationes, quas nūc ligaturas uo-
cant. Sed hoc loco nimis longus est magnifica diuisionum amba-
ge Franchinus. Nos præceptorem nostrum Ioannem Coclaum
secuti, totum negotium in octo Canones coniecimus de omnibus (ut uo-
cātur) ligaturis, quæ usu sunt receptæ, quæ enim his canonibus non cōpræ-
henduntur notulæ, breuib; haud dubie adscribentur. Primus Canon.
Nota (siue uno corpore lōgiuscule obliquato, ac propemodū quadro, si-
ue binis, uere quadratis, ac gradatim cohærentibus corpusculis ea fuerit)
quæ à latere sinistro habet caudam ascendētem, ipsa cum sequente semibre-
uis est, quod ideo factū est, ne unica atq; sola esset semibreuis inter breueis,
cum suapte forma Semibreuis non ligetur. Secundus, Nota quæ à latere
sinistro habet caudam descendente, breuis est. Tertius. Omnis media
breuis est. Ideoq; longa in medio, ut Franchinus præcipit, non habet locū,
quamquam hoc quidam negligunt. Quartus. Prima carens cauda breuis
est, scandente secunda. Quintus. Prima carens cauda, sit longa cadente se-
cunda. Sextus. Ultima quadrata dependens sit tibi longa. Septimus. O-
mnis nota à latere dextro caudā habens, longa est. Octauus. Maxima nūc
la quantitatis diuersitate ligatur. Sed hæc exemplis subiectis clariora fient,
simplicibus quidem illis, At non ita longe post ubi de VI uocum Musica-
tium (ut uocant) deductionibus differemus, multo copiosius exemplum
eius rei ex Litauico Senflīo Tigurino adducemus, ciue nostro, qui nostra
ætate inter symphonetas eximium nomen, & Henrico Isaaco ipsius Præ-
ceptore haud indignum, nactus est.

Exēpla primī Caōnis. Secūdi. Tertij. Quartī.

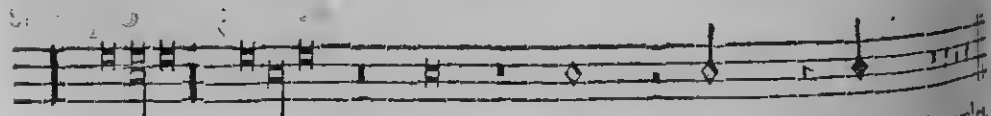
Quinti. Sexti. Septimi. Octauī
R 3 depausis

Dodecachordi

De pausis

Cap. III.

Pausa est artificiosa uocis omissio. Ea autem inuenta est cum ad cantantium quietem respirationemque, tum ad cantus suauitatem, scilicet ne perpetuus unius uocis Tenor obtunderet auditorem, sed ut reficeretur auditus, sensus alioqui petulāntissimus. Quare non modicrem iucunditatem adfert cantui, si suo inseratur loco. Sed ne hoc quidem capite Franchinum prorsus sequamur, non multum tamen abest traditio eius à Coclæi præceptis. Proprie sex sunt pausæ, quas trāsuersis hoc est à superioribus deorsum ductis lineis per iacenteis in plano lineas pingunt, sed inæqualibus tamen spacijs, Eas nunc prosequemur. Pausa modi quatuor attingens lineas, tria quoque occupans spacia, longam perfectam ualeat, ubi obiter notandum omnem perfectionem in musicis ternario adscribi, imperfectionem binario, quod in sequentibus clarius indicabitur. Hic igitur longam perfectam uocamus, quæ tribus ualeat breuibus, imperfectam quæ duabus. Pausa longa treis attingens lineas, duo quoque occupans spacia longam imperfectam ualeat. Pausa proprie de linea ad proximam ducta lineæ breui equiparatur. Semipausam uocant à linea demissam siue descendente ad medium duntaxat spacijs, ualeat autem semibreui. Suspirium contra appellat assurgentem siue ascendentem ad mediū spacijs pausam, quæ æquale ualeat minimæ. Semisuspirium unum cum suspirio a dicitur, ualeat quoque semiminima, sed hæc rara est. Cæterum contingit, ut ab initio cantilenæ semipausa: sapientius etiam in medio, quæ proprie pausa dicitur, in omnibus cantilenæ uocibus ponatur, idque hac de causa, quod sæpe tempora non implent uulgata themata. Ideoque ne arguatur Symphonetes ignorantia tactus, huiusmodi pausas ponit in omnibus cantilenæ partibus non absque magna cantantium confusione, quare ego quidem uel tollerem prorsus, uel in aliqua saltem uoce mutarem, uel alio signo pernotarem. eas musici nostri generales uocant: Nonnunquam semipausa cum suspirio (sed ab initio) eodem modo generaliter in omnibus uocibus ponitur, ut in uernaculis cantilenis uidemus sæpiuscule. Denique ad finem uocis duæ lineæ, per omnia in uerua duæ etæ adijciuntur, eæ quoque generalis pausæ nomen habent. Eius rei hæc est descriptio.

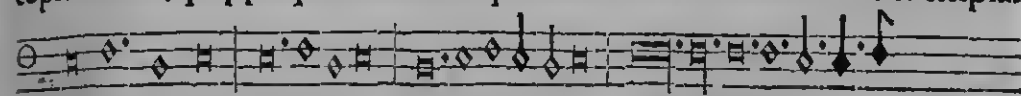
Pausa modi. Pausa longa. Pausa proprie. Semipausa. Suspiriū. Semisuspiriū. Generales.

Depunctis

Liber III.

De punctis Cap. II.

Punctum triplex est, quo frequentius quidem utimur. Diuisionis, quod notulam nec auget, nec minuit sed eam uel præcedenti uel sequenti applicandam connumerandamque indicat, pro perficienda ternaria in cantu diuisione. Et hoc in cantu duntaxat perfecto utimur, tantumque pingitur, non etiam canitur. Perfectionis est alterum punctum, quod notulæ perfectæ postpositum eam perfectam conseruat, quæ alioqui imperfecti poterat, & hoc quoque in perfectis tantum utimur, & uelut canitur. Additionis tertium, quod notulæ postponitur, dimidiūque addit, hoc est, ex unica sesquialteram facit, quo in omni cantu utimur. Franchinus augmentationis punctum uocat, quidam perfectionis punctum sub eo comprehendunt, quippe quod nihil aliud quàm hoc efficiat. Sed hæc sint exempla.

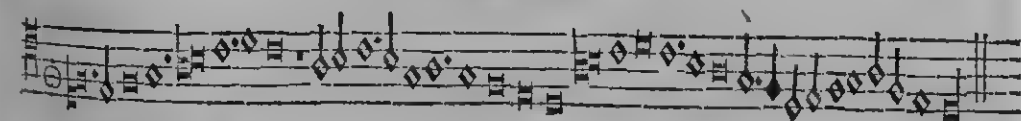

Exemp. puncti diuisionis. Perfectionis. Additionis.

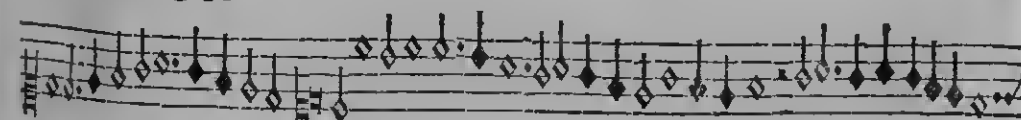
Hic in priore diuisionis puncti exemplo uides semibreues puncto diuisas alterā breui præcedenti iunctā alterā sequenti. At in posteriore, utraqque semibreuem ab utrisque separatam breuibus. Ex hoc autem sequitur (tanta uis est huius puncti, quod in sequentibus capitibus magis patebit) ut in priore exemplo duo sint tantum perfecta tempora, cum in posteriore sint tria. In puncti autem perfectionis exemplo ipsa breuis, cum imperficienda esset ab sequenti semibreui, per puncti præsentiam perfecta manet. Denique in additionis puncti exemplo uides, ut notula sequens præcedentis dimidiū est, ita prorsus de punctis intelligendum esse. Sunt autem & apud Franchinū exempla copiose rem declarantia, quæ adscribere non piguit.

Exemplum puncti diuisionis

ex Franchino.

TENOR

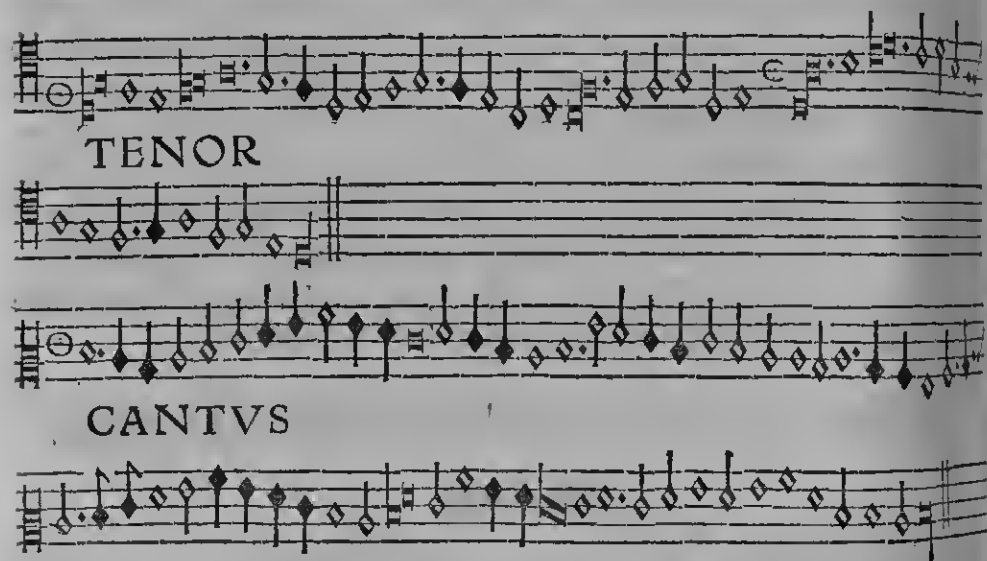
CANTVS

R 4 In hoc

IN hoc tenore atq; adeo in prima notularum decade duæ sunt breues, quarum prior imperfecta fit propter sequentem semibreuem, quod punctum semibreui postpositum facit, Sequens autem imperfecta a præcedente semibreui, atq; id quoq; ob punctum quod præcedit, ut ternaria perfectio obseruetur. At punctum quod eam præcedit semibreuem, quæ proxime treis anteit breueis, innuit eam semibreuem ad tertiam breuium perfectam, non ad primam, quia similis an te similē non imperfecta, ut postea dicitur. Et quoties id fit, semper ad primam quæq; sequentem, cui applicari potest refertur, nunquam ad præcedentem. Porro deinde inter duas semibreues punctum ita eos separat, ut alteram priori, alteram sequenti breui annumerandas significet. Quod autem hic de tempore exemplo docemus, hoc idem in modo, ac prolatione obseruandum censemus. Perfectionis item punctum apud eundem exemplum est, in quo & additionis, quod ipse augmentum vocat, species est.

Exemplum puncti perfectionis ac additionis ex eodem.

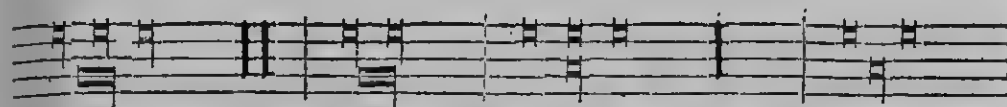

IN hoc Tenore (inquit Franchinus) punctum adpositum primæ breui ipsam in sua facit perfectione remanere, quæ nisi perficeretur a puncto, posset à tertia sui parte scilicet à minima punctata cum subsequente semibreui imperfecta. Idemq; facit punctum appositum tertię breui. In signo autem temporis imperfecti C: puncta, dimidium earum notularum significant, quas sequuntur, ut antea diximus. Diuisionis itaq; ac perfectionis puncta imperfectis tantum pernotantur, additiones autem ubiq;. Sed de punctis plusquam satis.

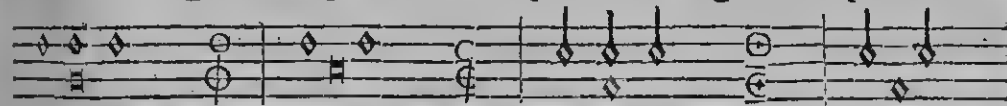
De modo,

De modo, tempore ac prolatione, Cap. V.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines, inquit Flaccus. Ita plane cantui suus quidam est modus. Hinc duplicem faciunt nostri musici, maiorem & minorem. Modus maior, inquiunt, est mensura longarum in maximis, Modus minor est mensura breuium in longis. At tempus est mensura Semibreuium in breuibus. Denique Prolatio est mensura minimarum in semibreuibus. Hæ species si ternario deducantur, perfectæ: si binario, imperfectæ dicuntur. Itaq; modus maior perfectus treis longas in maxima continet; Imperfectus, duas. Minor autem modus perfectus treis breueis in longa: imperfectus, duas: Ita tempus perfectum treis semibreueis in breui: Imperfectum, duas. Denique prolatio perfecta treis minimas in semibreui: imperfecta, duas continet. Hæ autem per duo ac tria uariatio non est in posteriorum notularum figuris, quippe quæ binario duntaxat ducuntur, Sed in quinque tantum, quas supra essentielles à musicis uocatas diximus. Sed huius rei, cum signis adeo, hæc est descriptio.

Modus maior. Eius Modus maior Modus minor Eius Modus minor
Perfectus Signum imperfectus perfectus Signum imperfectus.

Tempus Signa tē Tempus Signa tē Prolatio Signa pla Prolatio Im
Perfectū, poris p Imperporis im Perfecta, tionis per pfecta.
fecti fectū, pfecti fectæ

De Signis, Cap. VI.

Porro ut in cantu iam dictæ modi, temporis ac prolationis noscerentur species, signa à musicis inuenta sunt ad commonstrandam perfectam et imperfectam. Franchinus Signa modi maioris ac perfecti, binas lineas, per terna spacia ductas, plerumq; initio cantilenarum ante circulum positas, minoris uero et perfecti, unicam per tria spacia ductam, eodem ante circulum positu nobis exhibuit. Eundem autem modum maiorem, imperfectum, sola notula maximæ: minorem uero longæ figura, nullis initio

initio cantilenarum ductis pausis, hoc est, (ut simplicius dicamus) signorum absentia, ut de prolatione patebit, significari. Ceterum tempus perfectum circuli integri: imperfectum semicirculi descriptione pernotari. Denique prolationem perfectam puncto, circulo inscripto: imperfectam absentia puncti manifestari. Ita ut semibrevis notæ rationem, punctum obtineat, ut minimi hoc in negotio elementi: brevis, circulus: Longæ maximæque linea recta finita: scilicet ut etiam in cantu, sua modus finitione constet. Nec minus apte tempus: circulo notatur, ut quod ex circulari motu nascitur. Et hæc quidem opinio placet. Quanquam, ut ingenue, quod res est, fatear, hoc negotium propemodum arbitrarium est uulgo cantantibus, ac ueterum autoritate prorsus destitutum. Ideoque aliorum opiniones multis percurrere, non uidetur operæ precium. Sunt enim qui, quoties numerus circulo additur: non tempus, sed modum per circulum: ac porro per numerum tempus significari uelint. Hi itaque perfectum circulum cum ternario O_3 modi perfecti, ac item temporis perfecti signa exhibent. At perfectum circulum cum binario O_2 perfecti quidem modi, ac imperfecti ternarii esse notas. Postremo semicirculo ac binario C_2 , & modum & tempus imperfecta uideri. Verum, utriusque modi, hoc ipsum non discriminant, cum ueteres asserant, eodem Franchino authore, modos alterum ab altero nunquam, uel perfici uel imperfici. Quod haud scio an ita perpetuo obseruatum sit. Mihi quidem uidetur modus ille maior perfectus in raro esse uisus, quemadmodum & ipsa maxima non admodum frequenti. Ideoque minus de eo curasse musicos. Sunt qui binos ad circulum apponant numeros, circulo denotante modum maiorem, priore uero numero minorem, posteriore denique tempus: Eaque omnia perfecta imperfectaque ut circulus uel perfectus est, uel imperfectus, ac item numerus, uel ternarius uel binarius. Vt si ad circulum perfectum adijcias bis ternarium hoc pacto O_{33} , modos utrumque perfectos, ac item tempus perfectum aiunt designari. Semicirculo autem cum duobus adiunctis binariis omnia imperfecta ad hunc modum C_{22} . Atque hæc item mixte. O_{32} : O_{23} : O_{22} : C_{33} : C_{32} : C_{23} . Quæ opinio, si recepta esset, summe placeret. Verum prolationem necesse fuit, tum circulo modi inscribi, quæ nunc temporis circulo inscribitur. At Franchini opinio, de qua paulo ante, magis nunc recepta est: Vt maior modus perfectus nobis innotet binis lineis initio cantilenarum ante circulum semicirculum uel defectis, quæ terna occupent spacia: Imperfectus uero earundem absentia. Minor item modus perfectus unica eodem pacto ducta linea, absentia uero eiusdem lineæ, imperfectus manifestetur. Ita tempus perfectum, perfectum circulo: imperfectum Semicirculo, hoc est, cui dempta est tertia pars, significetur. Postremo prolatio perfecta puncti præsentia: imperfecta eiusdem puncti absentia declaratur. Vbi uides et in imperfecto modo et in imperfecto

imperfecta eiusdem puncti absentia declaretur. Vbi uides & in imperfecto modo & in imperfecta prolatione absentiam aliquid efficere, at in imperfecto tempore, semicirculum pro circuli absentia positum. Ad hæc item implicita quædam signa uocant Musici: Et perfecti quidem modi, si ternas alicubi in cantu longas, uel eis æquiualeas denigratas inueniamus: Temporis uero perfecti, ternas breues coloratas, siue binas semipausas simul positas reperiamus. Denique prolationis perfectæ, si ternas semibreues denigratas, aut binas suspiria simul posita conspicias. Tale perfectum signum modorum est apud Franchinum uidelicet lineæ per terna ductæ spacia. Neque enim ullum explicitum, quod uocant, aliud modi signum ille exhibuit. Quanquam hoc discrimine, ut quoties hæc pausæ sint modi indicialia signa (ut ipse loquitur) tum ponendas esse initio cantus ante circulum, temporis signum: quoties autem ueræ pausæ, uidelicet quæ innuant aliquandiu tacendum esse in cantu, tum uero in medio ponendas. At ego existimo pausas per terna ductas spacia modi perfecti certa esse signa siue initio, siue in medio ponantur, propterea quod non licet usquam alibi ita pingere. At si ante circulum initio positas inueniamus, non essentialiter pausas, sed indicialiter esse, ut idem asserit. Sed horum signorum rude dumtaxat indicium ponamus, cum ex cantibus perfectorum modorum temporis ac prolationis hæc multo luculentius uideatur.

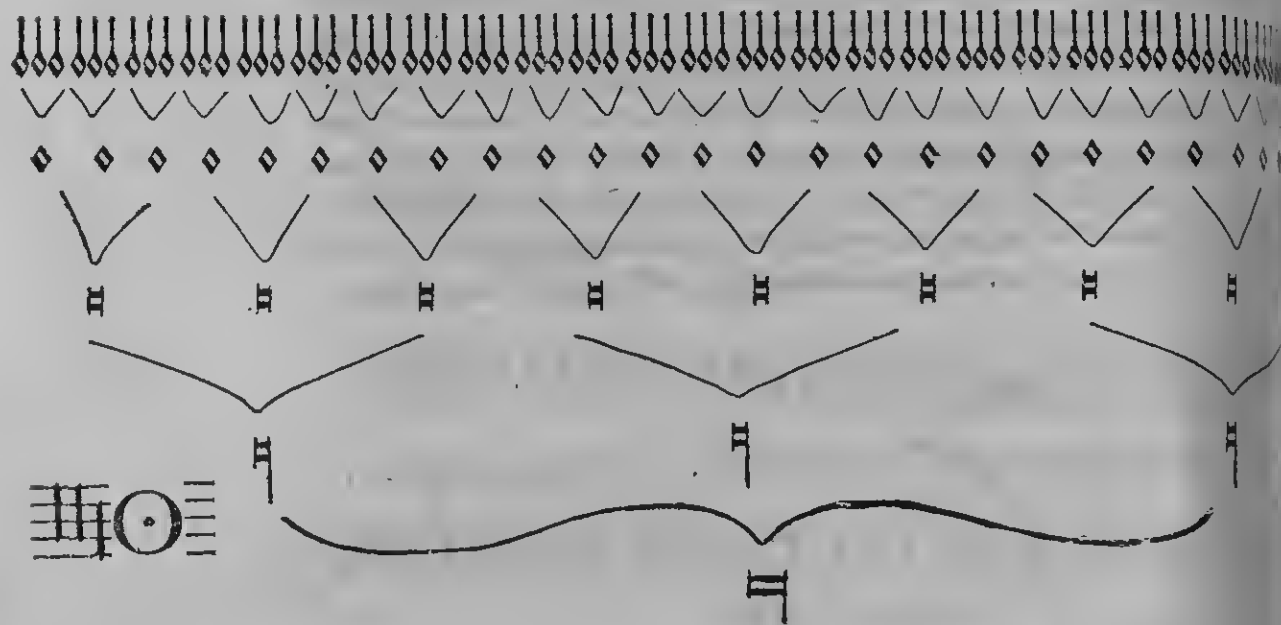
Modi perfecti Implicita signa. Temporis perfecti. Prolationis perfectæ.

De tactu siue cantandi mensura

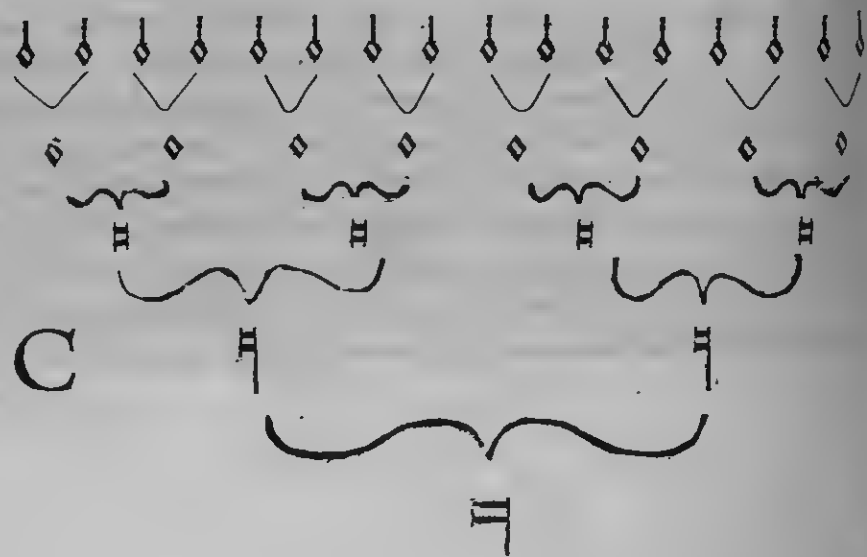
Caput VII.

Hæc de Modo, Tempore ac prolatione, eorumque signis. Sed ut in poematis non parum lucis adfert decora carminis cæsura, multum etiam ornatus luculenta arsis ac thesis, ita in hoc cantu, si defuerit cœcinna uocum mensura, & in cantantium cœtu æqua omnium acceleratio, mira sit confusio oportet, nunc igitur de cantus mensura, quem tactum uocant, nobis differendum. Quibusdam autem placet, ut temporis potissimum rationem habeamus in metiendo cantu, quando ipsum medium est inter modum prolationemque, uelut sol inter Planetas, ad cuius quidem cursum anni tempora metimur. Horum opinionem ætas superior secta est, & adhuc magna Germaniæ portio: Ita tactus fieret ad breuis quantitatem. Quanquam in tempore perfecto, etiam qui hanc sequuntur opinionem, non treis semibreues uno tactu, sed binariam obseruant diuisionem, sæpius mensura ad amissim non congruente. Quapropter alij mensuram ad prola-

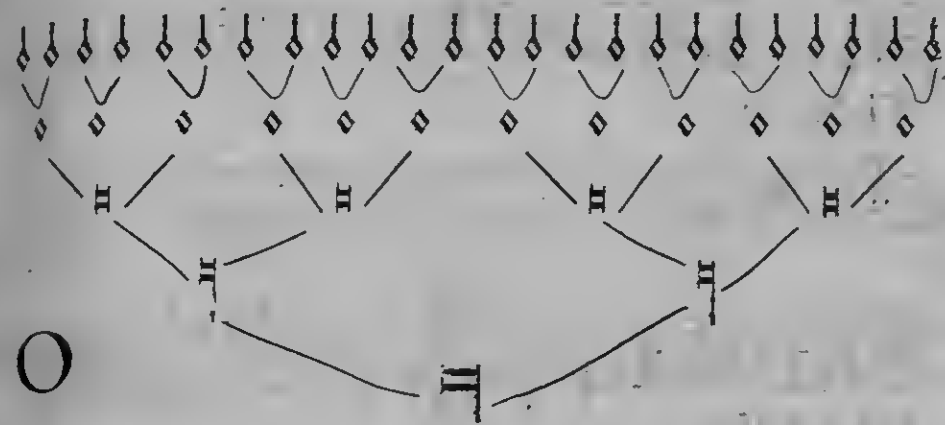
ad prolationem referunt, ut totius huius negotij elementum. Quem modum magna Gallia pars obseruat, & hercle addiscentibus est expeditior. Ita tactus fiet ad semibre uis mensuram: Sed & hic in prolatione perfecta, eadem uariatio accidet, quam prioribus imperfecto tempore obuenire diximus. Quæ omnia longius prosequi, ut non est necesse, ita nec magnæ utilitatis fuerit. Præstiterit fortasse, ut lectorem obiter admoneamus, tactum mensuræ uel maxime cognosci resolutione, quæ fieri potissimum habet inspectione modi, temporis, ac prolationis. Nam perfectio ubique per tria, Imperfectio per duo diuiditur: Cōmixtio autem fit uarijs modis. Vt si sint omnia perfecta, sit hæc descriptio, quæ uel nunquam, uel rarissime usu uenit.

In omnia imperfecta erunt, quod uulgatissimum est, erit hæc descriptio. Scui omnia defunt signa, excepto semicirculo, cuius præsentia in tempore tantum facit, quantum in modo & prolatione paularum punctuq; absentia.

Hæc autem misceri, multis modis contingit. Sed unam duntaxat formam proponere placuit, quæ usu maxime recepta est, Nā, qui uolet, ex his facile alia miscebit, quamquam haud scio liceatne pro arbitrio cuiusque hæc fieri, ego certe, ut quorundam morositatem odi, ita hac quoque parte receptis semel, uti uelim. Sunt autem in ea omnia imperfecta, uno excepto tempore.

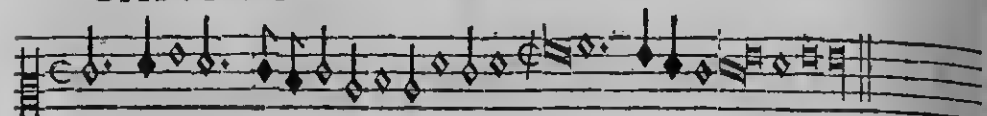
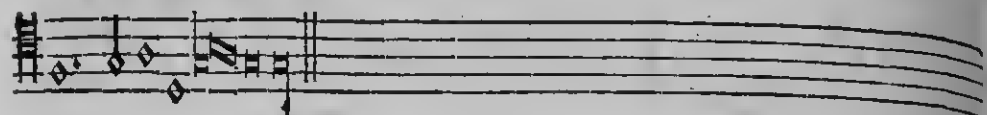
De augmentatione diminuti

one ac semiditate, Caput VIII.

Consueuerunt autem Musici ad unam duntaxat Cantilenæ partem ponere, uel circulum, uel semicirculum cum puncto sic \odot \ominus ac tunc uocare augmentationem. Nam sic minima ualeat semibreui, semibreuis perfecta tribus semibreuibus. At si hæc signa omnibus cantilenæ partibus apponantur, prolatio perfecta est, quæ nunc in raro usu est. Paucitas itaque notularum in una aliqua partium cantilenæ, satis innuit augmentationem. Quo modo Iacobus Hobrecht Tenorē instituit Missæ, Si dederō, nō uno tantum signo, sed uarijs uarieгатum modis. Et Iusquin in Missa. *L'homme arme* super uoces musicalis. Quidam talem augmentationem aiunt potius maiorem prolationem nominandam, non absque iam dictæ opinionis reprehensione. Verum cum negociū sit nouum, nec ueteribus solum scriptoribus, inter se cōtendant, per me licebit, qui uelint, neque enim hæc, ut mea, doceo, sed ut aliorum præcepta. Quæ si omnia enarrare exemplis coner, res finem non reperiatur. Quare quod ad augmentationem attinet, ad cantores lectorem remittimus. Quoties autem uolunt Musici tactu festinandum esse, quod tum faciundum censent, cum auditū iam fatigatum putant, ut scilicet fastidium tollant, lineam per circulum uel semicirculum deorsum ducunt sic ϕ ϕ atque hoc quidem Pathos diminutionē uocant, non quod notularū aut ualor, aut numerus diminuat, sed quod

S tactus

tactus fiat uelocior. Ita quidam Symphonetę ad primum Kyrie perfectum circulum absq̃ linea apponunt O. Christe semicirculum cum uirgula c. Ad ultimū Kyrie rursus circulum, sed cum lineola φ, ne uideantur ad cantus initia rediisse. Sed Diminutionis exemplum tale est ex Franchino.

CÆterum in his quoq̃ signis O 3 C 3 nostra ætas tactus diminutionem nimis licenter usurpauit, ut treis semibreueis uno tactu, magnifico quidem illo, & augustiore numerentur: Vulgus cantorum nunc tripla improprie uocat, quippe quæ ad nullas unas notulas comparationem habeat, ut poscit tripla Ratio, sed in quatuor uocibus æquo ualore incedit. Eā ego Trochaicam dicere malim, quamq̃ Iambum sæpe in conclusionibus habet, & Tribrachyn, ut duobus his pedibus cōmunem. Porro eandē huius tempestatis Musici ad finem Cantuum: Et in terra pax. Item. Patre omnipotentem, atq̃ Agnus Dei, sepissime adnectunt. Sunt qui absq̃ signo omnes denigrant notulas, quidam etiam denigrant cum signo, multa Hemioliā falso putant, cum Hemiolia uere sit sesquialtera. Triplæ nomē diminutio inde haud dubie obtinuit, quod treis unā mensura, hoc est uno tactu habeat semibreueis. Quidam hanc unico dūtaxat ternarij Characterē præposito innuunt, qui à Franchino recte reprehēduntur. Quidam super ternario circulum pingunt hoc modo \bigcirc significantes temporis perfecti rationem esse, sed tactus celeritate imminutam, quod numerus, ut aiunt, circulo additus diminutionem significet. Quidam etiam in sesquialtera ratione, quoties ea in minimis obuenit, semicirculum cum ternario C 3 pingunt, qui non minus reprehendendi sunt, quam qui triplam uno ternario pingere consueuēre. Tanti errores implicant præceptionum, aliter apud

apud alios ordinatis signis, ut nec, quæ modī, temporis, prolationis uel indicia apud quosdam, nec quod cuiq̃ ex his tribus uere adijciendum coniungendumq̃, in tanta nouitate, nō rerum modo, sed etiam authorum digere possis. Diminutio igitur, tum in perfecto, tum in imperfecto est tēpore.

Semiditas uero, ut uocant in tempore dūtaxat imperfecto fieri habet. Sint enim uoces, quarum altera semicirculū absq̃ lineola C: altera cum lineola habeat c: notulæ in priore signo dimidio maiores alteris habebuntur. Id quod Hobrecht in Missa, Si dederō, obseruauit. Quidā eandem rationem in his signis O φ obseruant. Porro augmentatio diminutioq̃ etiam am canone præscripto fieri possunt, quo immodice musici huius ætatis utuntur, sæpe etiam ineptis atq̃ obscuris Sphingos ænigmatis, quæ præter cædipum intelliget nemo. Vt si quis præscribat cantilenā, Sit breuis lōga, uel contra, sit longa breuis, & in alijs similiter. Item, clama ne cesses, pro, omitte pausas. Illa uero Diminutio augmentatioq̃ quæ fieri habet per proportionē, ut postea docebimus, hæc demum doctis auribus digna, utpote quæ sub indubitata artis præceptionem cadat,

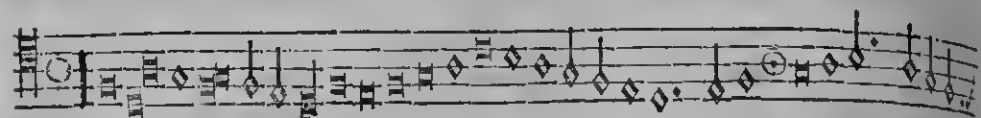
De notarum imperfectione,

Caput IX.

Omnis perfectio in musicis, ut antea sæpe diximus, ternario cōstat. Verum ab ea deficere bifariam contingit, uel notæ alicuius abundantia uel defectu. Cum superfluit nota, maiorum aliqua minuenda est, ut minor quoq̃ in numerum ternarium ueniat, atq̃ ita fit imperfectio. Cum autem notula deficit, ex duabus præsentibus altera, nempe secunda duplāda est, ac sic fit alteratio, de qua paulò post dicemus. Est itaque imperfectio notæ perfectæ in ternario deprædatio. Ea in signis tantum perfectis fieri habet. Nam quæ imperfecta sunt antea, qui possunt imperfici. De quinq̃ igitur notis primis, quas quidam essentielles uocant, maxima imperficitur tantum, minima imperficit tantum, at Lōga, Breuis & semibreuis tum imperficiunt, tum imperficiuntur. Et neq̃ maior minorem, neq̃ equalis equalem imperficere potest, sed minor maiorem, cum ab anteriore, tum à posteriore parte. Idq̃ perpetuo, nisi pūctus diuisionis impediat. Verum de imperfectione hæc maxime utilis existimatur cautio. Si minor notula maiorem sequatur, se ipsa tollet de maiore, si pūctus nō impedierit. Exempli gratia. Si breuis longā sequatur, breuis se ipsa tollet. Hoc est, Lōga quæ antea tribus breuibis ualebat, iam ualebit duabus. Rursus si longam semibreuis sequatur, ipsa se tollet, ut exempli causa. Quæ longa & modo & tempore perfecta, nouem semibreuibis ualebat, si sequatur semibreuis

S 2 mibreuis

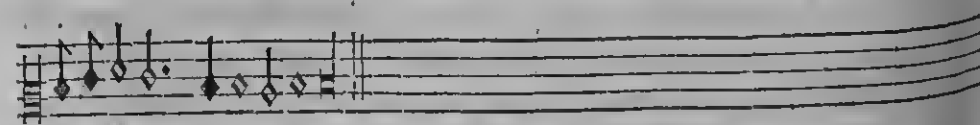
mibreuis, iam octo ualebit. Item quæ longa, modo quidē imperfecta, tempore uero perfecta, ualebat sex semibreuib, sequēte certe semibreui, quinquæ duntaxat ualebit, si punctus non impedierit. Ita si breuem sequatur semibreuis, quæ antea ualebat tribus semibreuib, iam ualebit duabus, non impediēte puncto. In prolatione perfecta inter semibreuem ac minimam eodem iudicandū modo. Sed ipsius imperfectionis aliquot exempla subijcere placuit, ut res aliquantum obscura clarius pateat. Est autem modi minoris perfecti, temporis item perfecti, ac perfectæ quoque prolationis exemplum hoc ex Franchino.

TENOR

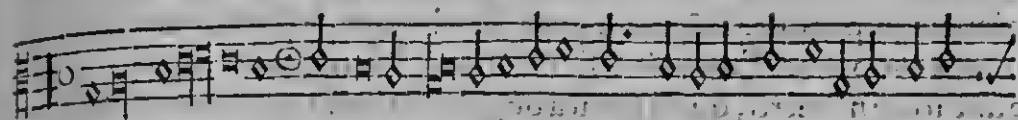

CANTVS

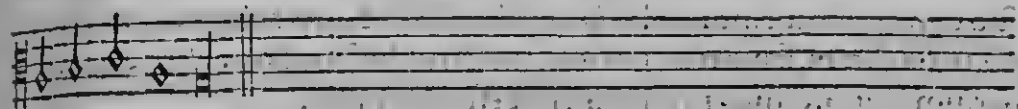

In hoc tenore prima breuis imperficit sequentem longam ab anteriore parte, tertia ualoris portione. Prima autem semibreuis a posteriore parte secundam

secundam breuem imperficit tertia itidem ualoris portione: quemadmodum & duæ minimæ quartam breuem imperficiunt perinde atque unā semibreuis. Et longa secunda a sequenti breui tertia parte. Confirma. mili modo prima breuis post signum perfectæ prolationis a proxima semibreui, quæ tamē ipsa quoque a posteriore minima tertia parte imperficitur. Ad hæc Franchinus imperfectionem & ab anteriore parte & a posteriore fieri contendit, nec in diuersis tantum sed eadem nonnunquam notula, ut in longa perfecta a duabus semibreuib, altera antecedente, sequente altera. Idem in perfecta prolatione in breui a duabus minimis circumdata intelligendum. Cuius exemplum ipse tale ponit.

TENOR

CANTVS

In hoc itaque exemplo ostenditur quo pacto notulae anteriore posterioreque parte imperfiantur. Prima namque longa, cum nouem semibreuib instituta sit, utpote in modo minore perfecto, tempore item perfecto, tamen septem duntaxat ualet semibreuib, Eodem dicendum modo de prima breui post signum perfectæ prolationis. At rursum secunda longa manet perfecta. Similis enim ante similem imperfici non potest. Tertia autem longa imperficitur tertia parte ab breui, quæ quidem & ipsa imperficitur a sequente semibreui. Igitur ipsa longa sex semibreuib, Breuis autem duabus ualet. Si tamen longa in imperfecto modo, tempore autem perfecto duas habeat semibreueis uel antecedentis uel consequentes, siue ea simplices

De decachordi

plices siue disiunctæ siue colligatæ fuerint, prior priorem imperficit partem; sequens sequentem. Sed id punctus diuisionis optime discernet, et uocum cōsonantia satis indicabit ingenio non omnino stupido, Neque enim uocum moderatores omnia hæc ad amissimū obseruant, ut uere opinor num Syluam hic dixeris. Tria itaque sunt, quæ imperfectionem indicant. Primum de quo initio huius capituli diximus, si notula abundauerit. Alterum diuisionis punctum, quemadmodum exempla superius satis ostendunt, cum de punctis dicebamus. Tertium color, de quo pauca dicenda sunt. Color itaque, in perfectis quidem tertiam tollit partem, in imperfectis autem, quantum ad tres attinet notas, longam, breuem, atque semibreuem, quartam, nisi breuis cum semibreui ponatur, tunc enim semibreuis minima æquiparatur, quāquam puto olim breuem ac semibreuem uere lesmiolia ratione ac Trochaica, sic institutas, Nam & eam nigrore ita pingunt absque numero, quod postea de proportionibus nobis explicabitur. Porro in perfectis quoties color interuenit, sæpe in minoribus sola reductione comprobatur, non ualoris imminutio, nec uero coloratarum cōtinuatio, ut ita dicam, semper requiritur, modo reductionis uera sit secundū ternarium Ratio. Cuius Franchini hoc est exemplum.

Liber III

At in imperfectis color quartam ut diximus partem demit, nisi in minimis ac his quæ eas sequuntur. Huius rei, quia ubique in cantibus obuia sunt exempla compositionum, nudam proponere placuit descriptionem, simplicem primum deinde coloratam.

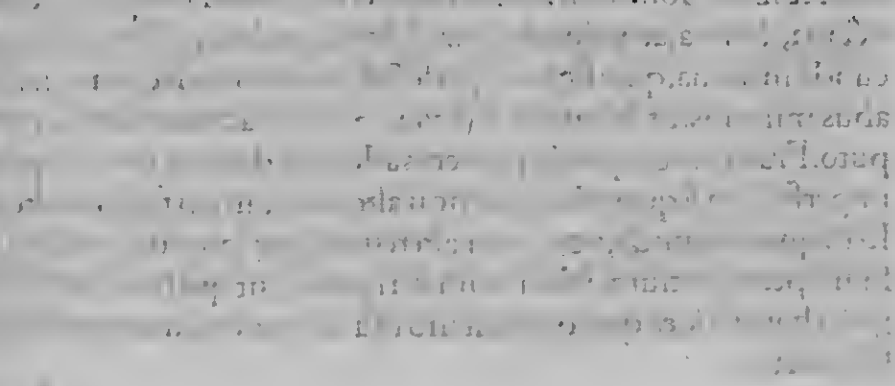

De alteratione,

Caput X.

Alterationem hic uocamus notulæ duplicationem in ualore. Ad eam instituendam coacti sunt Musici hac potissimum de causa. quod similis ante similem non potest imperfici: quapropter necesse fuit, ut aut aliam notulæ formam inuenirent, aut inuentam duplam facerent, ut ternaria ratio modo tempore ac prolatione constaret. Neque enim usquam est alteratio, quā in perfectis. Quare quoties in modo perfecto duæ breues, aut in tempore perfecto duæ semibreues, aut in perfecta prolatione duæ minime ultra ternarium numerum superfluunt, nec ulla reductione imperfectionis impediuntur, secunda perpetuo duplatur, non prima. Id autem punctum diuisionis sæpius indicat. Porro neque pauas alterantur, neque figuræ minores. Sed huius rei exemplum est eodem Franchino.

S. 4. TENOR

Dodecachordi

IN hoc Tenore perfectus est modus, perfectumque tempus, Itaque secunda brevis duplicatur ualeatque sex semibreuibus, ita quarta, ita sexta, pro quibus nequaquam licebit ponere longam. Ea enim quod ante similem obuenisset, ne utique imperfici potuisset, quippe quæ non duabus sed tribus ualuisse breuibus. Consimili modo semibrevis secunda dupla est, quarta, sexta, octaua, decima, atque duodecima. Denique eodem pacto iudicandum de secunda minima, quæ signum perfectæ prolationis sequitur, ualeat enim duabus minimis, ut & quarta & sexta. Sed de hac nunc satis superque dictum puto. Franchinus quædam præterea addit, de duabus remotis partibus iam imperfectam sequentibus, sed non alteratis, iam perfectam, alterata altera. Item quare secunda, non prior alteretur. Quæ longius prosequi non est uisum operæ precium. Non enim fieri potest, ut qui hæc quæ diximus, cognita habuerit, ea quæ quotidiano usu obuenient, non optime perspicere possit habiturus.

De Syncope

Liber III.

De Syncope & de huius nouæ in

stitutionis diuersitate querela cum exemplis ad eam rem ostendendam opportunis. Denique de Sex uocum Musica libri deductionibus exempla, Cap. XI.

Syncope uocant, quoties notulae minores per maiores separatæ ad sese inuicem reducuntur. Ea cantui ualde familiaris, magnam uenustatem adfert si quis recte ea utatur, maxime autem in duarum uocum collusione adhibetur cum magna aurium uoluptate, sed non minus in tribus pluribusque uocibus. Huius multa dare uel præcepta uel exempla, non est necesse, quando ubique obuia & nemini ignota. Cauendum tamen in ea ne notarum separatio sit inepta, quod nempe fit, si uel nimis longa, uel per pausas differat, aut per nimis magnas notulas, ut minimas per longas, aut breuis pausam. Sed quotidiana consuetudo hæc omnia clarius faciet. Vnicum exemplum adponere placuit.

Meminit

Meminit & Franchinus eius rei. Verum quæ hæcenus præcepta sunt tradita, in mera primorum ac Procerū huius artis uoluntate, ut com-
modissimum illis uisum fuit, constiterunt, nec tamen inter eos quisquā ad-
huc tantæ fuit authoritatis, ut merito unius eius sententiæ staretur, qd cum
passim uidere liceat, editis tot de hac musica à L. annis libellis, Tum exem-
plis id latius patere poterit eruditissimorum uirorum, qui non eodem pa-
cto Modi, Temporis ac Prolationis signa obseruauere, ut de alijs tace-
mus. Id nos, antequam ad Proportiones, certum ac indubitatum negoti-
um & naturæ limitibus, non ingeniorū arbitrio definitum, descendamus,
nunc paucis aperiemus. Sanè apud Franchinum, unicum huius noue præ-
ceptionis lumē, diuersas Musicorum sententias uidere licet, quas ut hic de-
nuo post eum recenseamus, non est uisum nobis necesse. De ijs quæ ipse
iam recepta ait, uideamus. Et primum quidem. Quid attinet Diminutio-
nis tot signa ponere? Vt Numerū binarium Circulo Semieireuloue poste-
positum. Item uirgulam per circulum semicirculūue perpendiculo du-
ctam: Deniq; hemicyclum inuersum, Tria hæc, præter proportionem du-
plam faciunt diminutionis signa. Ac proinde, ubi ad diminutionem ostē-
dendam suffecerant duo hæc signa C ac ꝑ ipsi duas alias comparationes fa-
ciunt C ac C2. Item ꝑ ac ꝑ. Quo ultimo hoc usus est Iodocus à Prato in cal-
ce Patrē, in Missa Lom' arme vi. Toni. Rursus ꝑ ac ꝑ2 in Qui tollis, Missæ
super Fortuna. Duorum primorum passim exempla reperiās. Quidam
Modi nulla habent signa præter pausas per terna ductas spacia, quæ admo-
dum supra diximus. Alij Trochaicam rationem simplici ternario indicāt.
Alij hoc signo ꝑ3. Iodocus ferme circulo integro, cui subijcit ternarium,
quam rationem, & nos aliquando sequimur. Cæterum Triplam, Hemio-
liam, ac Trochaicam formam multi distinguere, imò discernere nequūt.
Cum Tripla ad Hemioliam, in celeritatis ratione sit dupla. At Trochaica,
& alia mensura, & alia canendi formula, longe à Tripla atq; ab Hemiolia
distincta. Semiditatem Franchinus longe à Diminutione se iungit. Alij
id discriminis nesciunt, qui diminutionem ad notularum ualorem reuo-
cant, quam Franchinus ad solam Tactus rationem retulit. Quidā omnia
hæc miscent, & Cantores Ænigmatis uexant, ut non nisi ex unica Harmo-
nia, nec nisi ab exercitatis negotium intelligi queat. Quid dicam de Imper-
fectione? Quando Franchinus similem ante similem nullo pacto imperfec-
ci uelit. Idq; tam anxie doceat. At quoties hoc non uulgares modo negli-
gunt, sed Cantorum uelut Imperator Iodocus à Prato sæpissime? Quam
exemplis declarare coner, parum memor fuero instituti mei, quod de duo-
decim Modis explicandis susceptum est, non de uniuersa musica ratione
narrāda. Hic aliquot duntaxat cantilenas adponere placuit, ex quibus Le-
ctor uideat, quam licentiose Prolationem, Tempus, Diminutionem, siue
per colores,

per colores, siue per signa corrumpant, aut confundant uerius, ut planè la-
terem lauem, si omnia ea prosequi, distinguere, ac definire uelim. Tria ex-
empla erunt, Quorum primum Hypodori Modus Tenorem habet, & bis
sariam quaternis regionibus pernotatum est. Semel triplici prolatione ui-
delicet integra, diminuta, ac proportionata: Iterum triplici tempore, inte-
gro, diminuto ac proportionato. Id ita discriminauit Sebaldus Heiden.
Cuius libro primo meminimus. Secundum exemplum est Ioannis Ghia-
selin: In quo Sesequialterā Triplamq; æquauit his signis ꝑ & ꝑ. Quod uti-
que intelligitur. Verum quod eas ambas Trochaicæ rationi adplicuerit,
Idq; duplici pernotatione, uidelicet Prolationis formula in Tenore, Tēpo-
ris autem in Bassi, id uero est quod licentia factum Symphonetæ forte dice-
re possemus. Verum res non est tanti. Tenor Hypodori Modus est, ut præ-
cedens. Tertium exemplum trium uocum est, nimia, quantum ego iudi-
co, licentia & triplæ & Hemiolicæ & Trochaicæ rationis confu-
sione: Triplam ac Hemioliam excusant ꝑ ac ꝑ: Alia
non item. Sed diutius, quàm oportuit, huic
nouæ rei immoror, audiamus
nunc, quas diximus,
cantiones.

Primum

Primum

CAN.

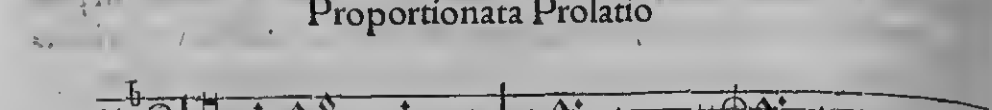
Integra Prolatio Diminuta prolatio

Proportionata Prolatio

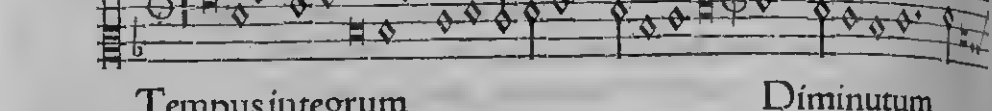

Tempus integrum Diminutum

Proportionatum

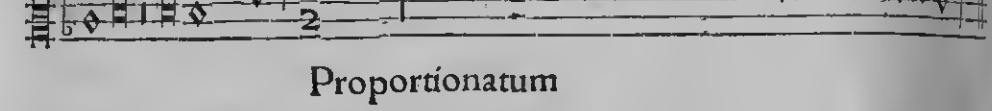
TEN.

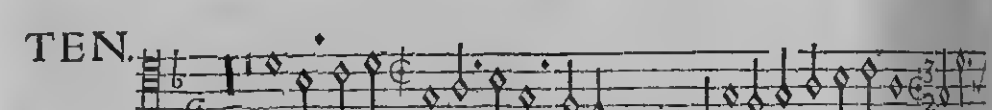
Integra prolatio, Diminuta, Proport

tionata

Tempus integrum, Diminutum Pro

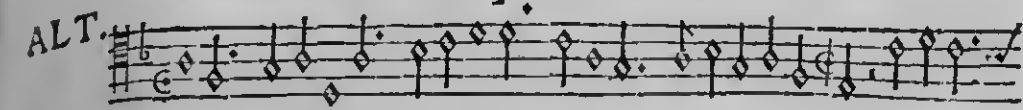

portionatum

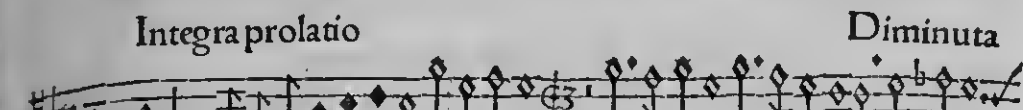
Exemplum.

Exemplum.

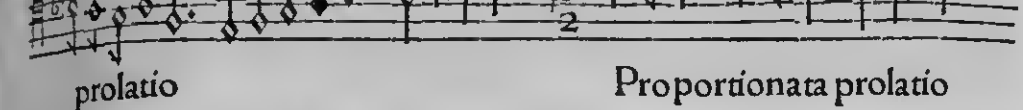
ALT.

Integra prolatio Diminuta

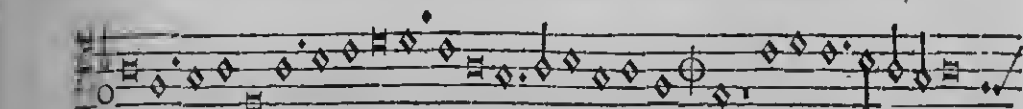
prolatio Proportionata prolatio

Tempus integrum Diminutum

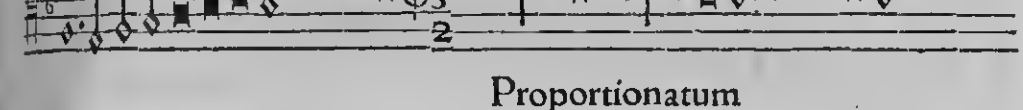
Proportionatum

BAS.

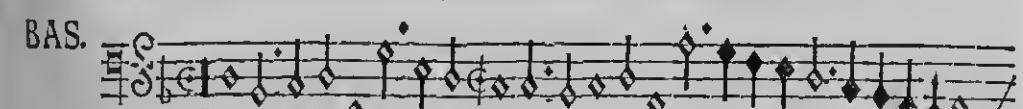
Integra prolatio, Diminuta,

Proportionata

Tempus integrum Diminutum

Proportionatum

T Secundum